

GHEORGHE POPA – UN SPIRIT ACADEMIC VIGUROS ȘI PROLIFIC

Lingvistul, profesorul universitar, doctor habilitat în filologie, Rector al Universității de Stat „Alecă Ruso” din Bălți Gheorghe POPA a împlinit de curând onorabila vârstă de 60 de ani. În virtutea unor împrejurări favorabile, îl cunosc de mai mult timp, ca pe o personalitate polivalentă, fapt care m-a motivat să aștern pe hârtie rândurile ce vin în continuare.

L-am văzut pentru prima oară pe Gheorghe Popa în 1978, la Institutul de Limbă și Literatură al AȘM, pe timpurile când ne făceam ambii studiile la doctorat, beneficiind de marea șansă de a fi discipolii reputatului lingvist, academicianul Silviu Berejan care, câțiva ani mai târziu, avea să declare, cu o nedisimulată mândrie și admirație, că „Gheorghe Popa este unul dintre cei mai înzestrați, mai apropiați lui, mai de nădejde discipoli ai săi, în toate privințele”¹. Aceste calificative capătă o pondere și mai mare, dacă se ia în considerare faptul că Profesorul nostru, de altfel foarte generos când era vorba de a ne iniția în tainele cercetării și ale științei despre limbă, devenea foarte exigent și rezervat atunci când se impuneau pentru cineva dintre noi cuvinte de laudă.

Am descoperit astfel și am prețuit, încă de pe atunci, la colegul Gheorghe Popa, o personalitate umană neordinară, greu de „sistematizat”, dată fiind multitudinea-i de fațete: un spirit sagace și volubil, o inteligență scilicet și o erudiție fermecătoare, o competență cărturărească dublată de curiozitate, de bucuria de a descoperi și de o sensibilitate existențială puțin obișnuită, o finețe sufletească care, în comunicare, mergea de la simpla candoare până la sondajul amețitor al interlocutorului, alternat cu o tăcere filozofică, ca specie a atenției, a disponibilității și a livrării totale interlocutorului, ca mediu optim al dialogului, o intuiție și un rafinament aproape fără egal, la care se adăugau gustul și plăcerea lecturii, de unde izvorau, probabil, efectul surprinzător și oarecum savant al neologismelor adecvat utilizate în vorbirea-i, dar și pitorescul unor rare și vechi cuvinte neoașe, măiestrit strecurate în discursul-i, acribia documentară și perfecțiunea stilistică a scrierilor sale științifice, pe care el le elabora cu multă migală, competență și rigurozitate; să adăugăm la toate acestea umorul fin și voluptos (de sorginte intelectuală, dar cu viguroase rădăcini „răzeșești”), sensibilitatea în raport cu opiniile și reacțiile altora, modestia și bunele-i maniere, galanteria surprinzătoare, vestimentația și pieptănătura foarte îngrijite. Creionez aceste detalii cu tentă portretistică, nu ca un „fenomenolog”, și nici pentru a depozita, arhivistic, contingențele

¹ G. Verebceanu, A. Sainenco, *Profesorul Gheorghe Popa la vârsta împlinirilor*. În: *Literatura și Arta*, nr. 48 din 29 noiembrie 2012, p. 7.

unei biografii, ci pentru a lăsa să se vadă, dincolo de manifestările-i exterioare, configurația și daturile unui destin de savant și de universitar în ascensiune.

Născut la 30 noiembrie 1952, într-o familie de răzeși cu vechi tradiții, la Buteștii din partea Glodenilor, în imediata vecinătate a renumitelor *O sută de movile*, în preajma cărora văzuse anterior lumina zilei și cel mai mare „Lingvist al secolului XX” – Eugeniu Coșeriu, destinul profesional și cel de creație al lui Gheorghe Popa vor fi, probabil în mod providențial, marcate din plin de acest fapt. Căci, din mare pasiune pentru litere și verbul matern, el decide să își facă studiile universitare la Facultatea de Filologie din Bălți, unde este remarcat de Profesorul universitar Silviu Berejan (pe atunci, asociat prin cumul extern la această instituție), ca un student cu capacități ieșite din comun care, după cum mărturisește mai târziu însuși reputatul savant-lingvist „...prindea literalmente din zbor [...] materia destul de complicată privind teoria limbii și [...] care da dovadă că în conștiința lui pâlpâie o flacără sacră: setea de cunoaștere”¹.

Anume Silviu Berejan îi dirijează primii pași în cercetarea științifică, devenindu-i ulterior și conducător la teza de doctorat, atunci când, la recomandarea Domniei sale, Gheorghe Popa, deja asistent universitar la facultatea pe care o absolvise cu mult succes, se înscrie la studiile de doctorat în cadrul Institutului de Limbă și Literatură (1976-1979), după terminarea cărora susține cu brio (în 1981) teza de doctor în filologie, având ca subiect de investigare *Statutul structural-semantic și funcțional al echivalentelor analitice ale adjectivului în limba română* (din rațiuni politice, denumită pe atunci *limbă moldovenească*).

Fiind fondată pe o serie de episteme solide – concepte și postulate preluate din teoria echivalenței semantice a unităților lexicale a savantului Silviu Berejan, lucrarea de doctorat a lui Gheorghe Popa se impune drept un studiu profund, pluridimensional asupra unor fenomene de limbaj până atunci insuficient tratate în lingvistica românească, iar autorul ei tinde, prin dimensiunea funcțională pe care o conferă cercetării sale, să depășească cadrul abordărilor sistemice ale faptelor de limbă, foarte în vogă la acea perioadă, promovând și argumentând astfel o concepție teoretică proprie asupra obiectului de investigare – echivalentele analitice ale adjectivului din limba română, și prin aceasta își aduce plener contribuția științifică la soluționarea unor probleme dintr-un domeniu teoretic puțin explorat la acel moment.

Rezultatele investigațiilor lui Gheorghe Popa la acest capitol, de rezonanță teoretică și practică, nu au rămas literă moartă, ci ele au fost valorificate și perpetuate, prin publicarea ulterioară a unor studii și lucrări importante, printre care locul central revine, bineînțeles, monografiei intitulată *Considerații la studiul echivalentelor analitice ale cuvintelor* (1992) care, comparativ cu lucrările similare din domeniu, atestate până atunci în lingvistica românească, nu numai că extinde substanțial aria fenomenelor tratate (or, în afară de locuțiunile verbale, asupra cărora insistase anterior renumita lingvistă Florica Dumitrescu, în lucrarea lui Gh. Popa sunt luate în dezbatere practic toate echivalentele analitice ale cuvintelor din limba română), dar și schimbă calitativ perspectiva de cercetare, supunând analizei diversele lor caracteristici pertinente, în special, pe cele de natură gramaticală, structurală, funcțional-semantică, și propunând, în baza acestei analize multidimensionale, o serie de criterii identificatoare privind delimitarea elementelor locuționale în calitate de unități specifice, polilexicale, ale lexicului limbii române.

La același capitol, se înscriu și cele două lucrări lexicografice, *Dicționar de echivalente analitice* (1980) care, în genul său, este o lucrare de pionierat în lexicografia domeniului, și *Dicționar*

¹ G. Verebceanu, A. Sainenco, *Ibidem*, p. 7.

de locuțiuni rus-român (2001). Una din caracteristicile apreciable ale acestor opere lexicografice rezidă în faptul că autorul propune, pentru fiecare dintre ele, o concepție teoretică originală și adecvată privind identificarea ca unități de intrare și tratamentul lexicografic al elementelor de vocabular ce țin de categoria fenomenelor vizate – locuțiunile. Totodată, trebuie de menționat și impactul practic considerabil al acestor dicționare, întrucât, în sens utilitar, ele vin să completeze un gol ce demult se resimțea în lexicografia domeniului.

O remarcabilă și importantă etapă calitativă în activitatea de cercetare și de creație a lingvistului Gheorghe Popa o reprezintă cel de al doilea doctorat al său, susținut public în 2006, la tema *Locuțiunile în sistemul unităților nominative ale limbii române*. Investigațiile la subiectul dat au constituit principalul suport al amplului și consistentului său studiu monografic omonim, publicat în 2007 la Editura „Știința” din Chișinău. Această lucrare de referință, care e fondată pe o concepție teoretică inovatoare riguros documentată și pe corpusuri lingvistice reprezentative, completează, la nivelul epistemologic, vidul unei concepții privind „forța creatoare a limbii române” și, prin aceasta, ea constituie un adevărat tratat despre fenomenul polilexicalității în limba română, care în lucrare este prezentat drept un mecanism denominativ foarte productiv, ce contribuie masiv la completarea și îmbogățirea lexicului limbii. Cu lux de argumente și detalii, în lucrare se validează totodată postulatul teoretic privind caracterul analitic pronunțat al limbii române, iar, în urma reevaluării investigațiilor din domeniu și a reconsiderării unor puncte de vedere existente, se cristalizează o viziune teoretică nouă privind statutul locuțiunilor, locul și rolul lor în sistemul lexical al limbii române. În ansamblu, rezultatele științifice obținute în urma investigațiilor asupra locuțiunilor în limba română, descrise în acest tratat, comportă o valoare aparte, nu doar în sensul că ele pot servi drept puncte de plecare pentru noi cercetări în domeniu, dar și prin faptul că ele constituie repere teoretice solide în identificarea și tratamentul lexicografic al acestor unități lexicale; în același timp, ele reprezintă o sursă de informare și de referință ponderoasă, atât pentru specialiștii în materie, cât și pentru toți cei care se confruntă cu dificultăți legate de locuțiuni, ca resurse lexicale specifice ale limbii, și de funcționarea lor în uz.

Așadar, cartea de vizită a lingvistului Gheorghe Popa o constituie, în primul rând, publicațiile sale științifice, în număr de circa 150 de titluri – monografii, dicționare, articole și studii de sinteză, materiale și rezumate ale comunicărilor pe care le-a ținut la multiple manifestări științifice naționale și internaționale, recenzii critice ale unor lucrări științifice, toate în ansamblu exprimând aportul său considerabil la studiul diferitor aspecte problematice legate de limbă și de limbajul uman. Un lucru demn de remarcat, în acest context, e și faptul că publicațiile sale pot servi drept mostre de competență teoretico-analitică și de redactare stilistică a unui text științific din domeniul lingvisticii.

Totodată, merită a fi subliniate și importante sale contribuții la proiectele de cercetare naționale și internaționale, în care a fost implicat în diverse perioade. Printre ele, sunt de menționat, în mod special, *Dicționarul derivativ al limbii române*, un amplu proiect colectiv inedit (desfășurat la AȘM sub conducerea științifică a regretatului savant Nicolae Raevschi și, din motive anumite, aflat încă în manuscris, la moment), pentru care Gh. Popa a elaborat un număr considerabil de studii și articole, și proiectul internațional tripartit *Limba română vorbită în Moldova istorică*, un consorțiu al unor cercetători reprezentând Universitatea din Leipzig, Universitatea „A. I. Cuza” din Iași, Institutul de Lingvistică al AȘM și Universitatea „Alecu Russo” din Bălți, coordonat de către lingvistul german Klaus Bochmann, în cadrul căruia Gheorghe Popa a efectuat sondaje

pe teren, făcând observații subtile și sinteze edificatoare privind starea actuală a limbii române vorbite pe malurile Prutului, care au fost publicate în cele 2 tomuri de materiale ale proiectului, apărute la editura Universității din Leipzig în 2000 și 2002.

Rezultatele obținute în timp de către profesorul universitar Gheorghe Popa, în special cele din domeniul cercetării lingvistice, demonstrează cu prisosință un lucru incontestabil, și anume: format ca cercetător în matricea științifică a savantului Silviu Berejan – somitate a lingvisticii generale și romanice, Gheorghe Popa, discipolul consecvent, pios și profund recunoscător, în virtutea unei vocații personale deosebite, a depășit arhetipurile de cercetare inerente Profesorului său, asimilând creativ o serie de concepte și teorii noi din lingvistica contemporană și creându-și astfel un parcurs de cercetare propriu, individualizat, ce acuză actualmente o gamă largă de preocupări teoretice ținând de domenii de referință prioritare, precum lingvistica generală, lexicologia, semantica, lexicografia, istoria limbii, sociolingvistica, dinamica limbii etc. Cercetările sale actuale urmăresc așadar abordarea și soluționarea unor probleme de interes științifico-practic major, iar rezultatele lor contribuie nemijlocit la optimizarea procesului de predare/învățare a limbii române. În această albie teoretică, Gheorghe Popa, de altfel unicul dintre discipolii regretatului academician Silviu Berejan, a reușit să-și inițieze propria școală lingvistică, în cadrul căreia s-au format deja mai mulți specialiști de înaltă calificare, printre care doctorii în filologie A. Sainenco, L. Răciula, L. Trinca etc., și mai continuă să se formeze alți tineri specialiști, unii dintre ei fiind pe calea de a-și susține teza de doctorat.

Prin contribuțiile sale substanțiale la soluționarea unor probleme de ordin teoretic și aplicativ, savantul Gheorghe Popa s-a impus drept un nume de referință în lingvistica românească, iar realizările sale în domeniu se bucură de înalta apreciere a colegilor filologi.

Cu prilejul acestei aniversări remarcabile, îi urez distinsului coleg multă sănătate și energie creatoare, ani mulți de viață fericită, noi și frumoase realizări în continuare.

VERONICA PĂCURARU
Institutul de Filologie
(Chișinău)